

Werkplan Brabants Heem 2023

Concept ter bespreking in bestuursvergadering 15 september 2022

Ten behoeve van indienen werkplan en begroting 2023 bij provincie voor 1 oktober 2022

Lokaal en provinciaal netwerken ten gunste van actieve lokale heemkundekringen met een zichtbare rol in de levendige samenleving

Waar in dit werkplan wordt gesproken over heemkundekringen worden ook bedoeld de aangesloten erfgoed-verenigingen, historische verenigingen en studiekringen.

I. Visie 2020-2025: versterken, verbinden en verleiden

In 2019 heeft het bestuur van Brabants Heem een visie 2020-2025 vastgesteld als leidraad voor haar werkzaamheden. In de visie is een drieluik gepresenteerd: versterken, verbinden en verleiden. Het handelen van Brabants Heem moet leiden tot het versterken van heemkundekringen, het verbinden van provinciale erfgoedorganisaties en het verleiden van een groter publiek tot interesse in het Brabants erfgoed.

Korte passages uit het beleidsplan met betrekking tot dit drieluik:

1. Sterke lokale heemkundekringen (versterken)

De heemkundekringen zijn de plek waar de liefhebbers van streekgeschiedenis hun passie uitoefenen, samen werken aan bronnenonderzoek, collectiebeheer, genealogie, publicaties, etc. Bij de heemkundekringen zit heel veel kennis over de geschiedenis, over families, tradities, landgoederen, toponiemen, industrieel erfgoed en heel veel meer. Deze kracht is het draagvlak voor heel veel erfgoedinitiatieven in de provincie. Deze kracht moet intact blijven en worden versterkt. Want alleen sterke heemkundekringen zijn een bindende kracht in de lokale samenleving en gesprekspartner voor de gemeente en instellingen als archieven en musea.

De in het beleidsplan genoemde kernbegrippen zijn: verdiepen van activiteiten (denk aan de vier verhaallijnen van de provincie: bestuurlijk Brabant, bevochten Brabant, religieus Brabant en innovatief Brabant), verbreding van de activiteiten (niet alleen een collectie voorwerpen en bidprentjes, maar ook immaterieel erfgoed, groen erfgoed, historische geografie, archeologie, genealogie, e.a.), digitalisering (Memorix Maior, website Brabants Erfgoed), een factor van betekenis in de lokale samenleving en het bereiken van jeugd en jongeren.

2. Krachtenbundeling in het werkveld (verbinden)

Het doel van samenwerking is dat de energie en de activiteiten van de vrijwilligers doelmatiger worden benut en ingezet. Dat kan weer tot gevolg hebben dat met minder vrijwilligers juist evenveel, of zelfs meer activiteiten mogelijk blijken. Een verder belang is dat erfgoedverenigingen een grotere maatschappelijke betekenis gaan krijgen waardoor nog meer mensen plezier aan erfgoed zullen gaan beleven. Daarom wil Brabants Heem die onderlinge banden tussen erfgoedverenigingen op lokaal, regionaal en provinciaal niveau versterken en onderlinge samenwerkingen bevorderen.

Een van de uitingsvormen van de krachtenbundeling is het gezamenlijk optrekken om van Open Monumentendag een breed opgezette Brabantse Erfgoeddag te maken waarmee veel publiek wordt bereikt.

3. Een aansprekend erfgoed-profiel (verleiden)

Passie voor de leefomgeving is niet grijs en stoffig, maar boeiend, uitdagend, in en actueel. Erfgoed moet vanzelfsprekend lesstof zijn in het onderwijs. Ook mensen met een drukke baan moeten lid zijn van de plaatselijke heemkundekring, het kwartaalblad ontvangen en naar lezingen gaan. Mensen van alle leeftijden moeten de weg naar de lokale heemkundekring weten te vinden en een geweldige tijdsbesteding ontdekken. Steeds meer mensen moeten thuis genieten van het ruime aanbod van verhalen, monumenten, oude foto's, historische geografie. Steeds meer toeristen moeten bij hun verblijf in Brabant een graantje erfgoed willen meepikken. Het is interessant, leuk, je doet ontdekkingen en je snapt meer van je eigen roots en je eigen leefomgeving.

II. **Op koers: terugblik en evaluatie**

In de eerste drie jaren van de visie-periode is al hard gewerkt om de beoogde versterking, verbinding en verleiding te realiseren. Over het werk kan al ruimschoots worden verteld aan de hand van resultaten.

Tradities in Brabant

Met het congres "Heemkunde ontmoet Immaterieel Erfgoed" van september 2022 en met het boek "Tradities in Brabant" van oktober 2022 staat immaterieel erfgoed voorgoed prominenter op de agenda van de heemkundekringen. Bij de start van het project waren er kringen die zeiden: "In onze gemeente kennen we geen tradities". Nu twee jaar verder weten de kringen dat er in de gemeente wel honderd tradities zijn, zo niet meer. En dat het de moeite waard is mede zorg te dragen voor de continuïteit ervan, het actief doorgeven aan volgende generaties. Brabants Heem gata ook in 2023 lokale heemkundekringen en immaterieel erfgoed gemeenschappen aan elkaar verbinden.

Groen Brabant

Bij de vorige statenverkiezingen is middels het Manifest Brabants Landelijk Erfgoed samen met collega overkoepelende erfgoedorganisaties aandacht gevraagd voor groen Brabant, naast bestuurlijk Brabant, bevochten Brabant, religieus Brabant en innovatief Brabant een vijfde pijler die onze aandacht vraagt. Om meerdere redenen is groen Brabant super actueel. Denk maar aan de stikstofdiscussie en windturbines. In 2022 heeft Brabants Heem samen met de Vrienden van 's-Hertogenbosch ook aandacht gevraagd voor zorgvuldigheid bij het plaatsen van windmolenparken of water-overloop-gebieden. Er wordt gewerkt aan een nieuw Manifest waarin de actuele problemen maar ook oplossingen zullen worden benoemd. Heemkundekringen zijn uitgedaagd een kaart te maken van meer of minder historische waarde van de groene gebieden in hun gemeente om daarmee ook gesprekspartner te zijn voor bijvoorbeeld gemeenten. Veel kringen bereiden zich al voor op een rol in het kader van de nieuwe Omgevingswet, waar Brabants Heem voor de kringen een ondersteunende adviserende rol vervult.

Het Brabants-Heemfonds

Per 1 januari 2022 is het voormalige Boekenfonds van Brabants Heem omgezet in het Brabants-Heemfonds. Met nieuwe doelstellingen, namelijk het bevorderen van vernieuwing bij heemkundekringen die graag willen vernieuwen, maar dat niet zelf kunnen financieren. Denk aan het moderniseren van de eigen website, het aanschaffen van laptops of ipads voor digitalisering of een multimediateleprogramma voor scholen.

Naast het fonds blijft Brabants Heem bevorderen dat zo veel mogelijk heemkundekringen aansluiten bij Memorix Maior, het provinciaal systeem beheerd door Erfgoed Brabant, waarmee de kringen kunnen werken aan een volledige digitalisering van hun collectie, maar waarmee nu al en voor de toekomst vele toepassingen binnen handbereik komen zoals digitale samenwerking via netwerkoplossingen. Denk aan een gezamenlijke website van meerdere kringen op een bepaald thema.

De website Brabants Erfgoed

Via Memorix Maior dragen de heemkundekringen heel actief bij aan van de meest mooie informatieve websites over Brabant, de website Brabants Erfgoed. Elke keer als een kring een voorwerp of foto in Memorix Maior vrijgeeft voor publicatie, is deze vindbaar op de website

Brabants Erfgoed. Daarnaast reiken kringen verhalen aan, al dan niet gevraagd in het kader van projecten.

Lerende organisatie

Brabants Heem heeft inmiddels een scala aan activiteiten die het collectief van Brabants Heem en de heemkundekringen tot een lerende organisatie maakt. Centraal staat het regionaal beraad, waar heemkundekringen in een regio enkele malen per jaar bij elkaar komen om samen van gedachten te wisselen over onderwerpen en vooral ook om naar elkaar te luisteren. Dat leidt ook tot tussendoor-initiatieven om elkaar op te zoeken en van elkaar te leren.

De website van Brabants Heem is afgelopen jaren uitgegroeid tot een platform waar besturen van heemkundekringen kunnen rondstruinen op zoek naar voorbeelden bij het aanpakken van nieuwe initiatieven.

Op initiatief van heemkundekringen, op initiatief van het bestuur, al dan niet gekoppeld aan bijvoorbeeld een Raad van Aangeslotenen vinden workshops plaats over diverse onderwerpen zoals de nieuwe Omgevingswet, auteurs- en beeldrechten, het besturen van een heemkundekring, etc.

Op de website van Brabants Heem staan langzaam meer digitale workshops, waarin ook derde partijen zoals Heemschut en het Brabants Historisch Informatie Centrum uitleggen wat zij voor de heemkundekringen kunnen betekenen.

Netwerken

In 2022 kon een succesvolle dag “Heemkunde ontmoet immaterieel erfgoed” worden georganiseerd, waarbij heemkundekringen direct in discussie konden gaan met aanwezig stichtingen en verenigingen op het gebied van immaterieel erfgoed, organisaties die zich alleen maar richten op het succes van één toepassing, zoals het Bloemencorso Zundert, de Vierde Koning of het beste Brabants worstenbroodje.

Met dit soort netwerkevenementen mogen heemkundekringen zich uitgedaagd weten om dat ook lokaal op te pakken.

III. 124 heemkundekringen aan de basis van levendig Brabant

Er zijn bij het begin van het nieuwe planjaar 124 heemkundekringen aangesloten bij Brabants Heem. Gemiddeld genomen neemt het volume en de diversiteit van activiteiten toe. Soms verzuchten kringen om tips hoe om te gaan met al die vernieuwende initiatieven van Brabants Heem. En niet alleen van Brabants Heem. Steeds meer gemeenten betrekken de heemkundekringen meer en meer bij de organisatie van Open Monumentendag, het al dan niet aanwijzen van monumenten, de nieuwe Omgevingswet en erfgoedtoerisme, herdenkingen zoals Dodenherdenking of Bevrijdingsdag, om maar enkele gemeenschappelijke onderwerpen te noemen.

De verbreding van activiteiten vindt plaats in het licht van het feit dat het – niet alleen voor heemkundekringen – moeilijker wordt om nieuwe bestuursleden en nieuwe medewerkers te vinden.

Boeiend is dat tegelijkertijd het aantal leden (in geval van een vereniging) en/of vrienden (in geval van een stichting) van de bij Brabants Heem aangesloten kringen van 2021 op 2022 met 1% is toegenomen tot ruim 31.000.

Effecten van corona en hoe te anticiperen op nieuwe coronamaatregelen

De coronapandemie heeft bij herhaling maandenlang ervoor gezorgd dat de heemkundekringen activiteiten moesten stilleggen, waarbij met name de sociale impact op oudere medewerker het meest schrijnend is geweest. Juist mensen die behoefte hebben aan contacten en die vonden bij de heemkundekring, kwamen voor een gesloten deur. Tegelijkertijd hebben veel kringen nieuwe impulsen kunnen nemen op het gebied van digitalisering en social media.

Hoewel we hopen dat de coronapandemie in control blijft moeten we veiligheidshalve ook rekening houden met nieuwe coronamaatregelen. We constateren dat mensen voorzichtig blijven naar drukke locaties te gaan, zoals exposities en lezingen.

Maar de in coronatijd ontstane nieuwe impulsen van versnelling van digitalisering en de weg van de social media zijn onomkeerbaar en zullen in de komende jaren een alsmear grotere plaats innemen.

Voor een enkele heemkundekring zal gelden dat zij inkomsten hebben gederfd, maar meer nog konden kosten niet worden gemaakt. Een eerdere oproep aan de heemkundekringen om financiële schade als gevolg van corona te melden, heeft niet geleid tot reacties, althans niet direct bij Brabants Heem. En Brabants Heem heeft met dank aan de provincie de financiële ruimte kunnen benutten voor de publicatie "Tradities in Brabant" om daarmee immaterieel erfgoed steviger op de kaart te zetten en vooral ook op de agenda van de heemkundekringen.

De kracht van Brabants Heem

De kracht van Brabants Heem is dat het een koepelorganisatie is van 124 heemkundekringen met een grote achterban. Deze heemkundekringen vormen een dekkend netwerk over de provincie. De leden van deze heemkundekringen zijn allemaal vrijwilligers die zich met hart en ziel inzetten voor de geschiedenis en cultuur van hun gemeente. Binnen de heemkundekringen is heel veel kennis over de lokale geschiedenis aanwezig. Door De Koerier, de nieuwsbrief en de website bereikt Brabants Heem iedereen die is geïnteresseerd in Brabant.

Het lokale werk gebeurt door de vrijwilligers in de heemkundekringen, waarbij de heemkundekringen zelf de eigen prioriteiten bepalen en de eigen doelstellingen formuleren. Brabants Heem versterkt en verbindt heemkundekringen door kennis en ervaringen te delen en regiobijeenkomsten en workshops te organiseren.

Juist door de organisatiestructuur (de kracht bij de heemkundekringen en een bestuur dat stimuleert, activeert en adviseert) en met de regio-bijeenkomsten en de raden van aangeslotenen als interactie-troef is Brabants Heem in haar kracht bij te dragen aan meer lokale en regionale verbinding.

Erfgoed Brabant

Voor de kracht van Brabants Heem en van de bij haar aangesloten heemkundekringen is Erfgoed Brabant een heel wezenlijke partner. Denk bijvoorbeeld aan de digitalisering via Memorix Maior, de hulp bij het organiseren van workshops en colleges. En operationeel beheert Erfgoed Brabant diensten als de administratie, het archief en de postbus.

Heemkundekringen maken natuurlijk graag gebruik van de Brabant Academie en netwerkactiviteiten zoals het Café met de zachte G.

Levendig Brabant

De Provincie heeft een uitvoeringsagenda Levendig Brabant, waarin bij Erfgoed drie doelstellingen zijn geformuleerd:

1. Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten;
2. De (verbeeldings-)kracht van erfgoed benutten ter versterking van de omgevingskwaliteit van Brabant;
3. Erfgoed heeft vooral waarde in relatie tot de omgeving. Samenwerken, optrekken met de overheid, samen activiteiten organiseren met ondernemers en burgers, reageren op kansen die zich van onderop voordoen, verhalen blijven vertellen.

Brabants Heem is op meerdere fronten actief deze doelstellingen mede te realiseren:

- Dit werkplan van Brabants Heem nodigt alle heemkundekringen uit lokaal de samenwerking op te zoeken en te intensiveren, voor activiteiten te organiseren samen met andere partijen binnen de lokale gemeenschap, te luisteren naar wensen en behoeften, te acteren om bij te dragen aan het goede gevoel binnen de gemeenschap, Brabants thuis. Brabants Heem zal in heel 2023 dit thema op de agenda zetten, samen met de heemkundekringen uitwerken en verdiepen, zodanig dat via de lerende organisatie zoveel mogelijk heemkundekringen hierin stappen zetten.
- Ook zal Brabants Heem de actualiteit van maatschappelijke opgaven agenderen en de heemkundekringen uitnodigen daarop in te spelen. Zo is het belangrijk het groene erfgoed in hun werkgebied in kaart te brengen en te weten welke gebieden meer of minder historische

waarde hebben en daarmee te anticiperen op gemeentelijke beleidsvorming ten aanzien van bijvoorbeeld windparken, water-overloop-gebieden, stedelijke groei of biodiversiteit.

- De verhaallijnen van de provincie – bestuurlijk Brabant, bevochten Brabant, religieus Brabants innovatief Brabant – blijven de heemkundekringen stimuleren in de breedte van het inhoudelijk palet actief te zijn.
- Brabants Heem blijft heemkundekringen stimuleren de stap te zetten mee te doen met Memorix Maior, de informatie over de collectie op de slaan in de Brabant Cloud en waar mogelijk vrij te geven voor publicatie op de website Brabants Erfgoed.

Brabants Heem is aanspreekpunt voor en intermediair tussen provincie en heemkundekringen. Brabants Heem heeft zo een specifieke rol in de provincie, is in staat activiteiten te bundelen, af te stemmen en te entameren, zoals voor de vier verhaallijnen.

IV. Twee speerpunten voor 2023: netwerken benutten en daarmee nieuwe doelgroepen bereiken

Na alle inhoudelijke verbreding en verdieping en het verleggen van accenten mag de agenda van 2023 worden bepaald door de allergrootste zorg van de heemkundekringen: het niet kunnen vinden van nieuwe bestuursleden, het gevoel geen contact te krijgen bij volgende generaties en als gevolg van deze twee de twijfel over de continuïteit van de heemkundekring.

Netwerken ten gunste van sterke heemkundekringen

Bij het nadenken over netwerken onderscheidt Brabants Heem drie soorten:

1. Ten eerste: de heemkundekringen, historische verenigingen of brede erfgoedorganisaties, de deelnemers van Brabants Heem. Kenmerken: lokaal, vrijwilligers, geschiedenis en erfgoed in brede zin. Voor de deelnemers is Brabants Heem adviseur, stimulator en belangenbehartiger.
2. Ten tweede: de regionale en provinciale erfgoedorganisaties zoals Erfgoed Brabant, de Leerstoel Cultuur in Brabant, Brabants Historisch Informatie Centrum, Brabant Collectie, Molenstichting, Brabants Landschap, Bond Heemschut Brabant, Stichting De Brabantse Boerderij, Noord-Brabants Archeologisch Genootschap, streekmusea etc. Kenmerken: regionaal of provinciaal, erfgoed en geschiedenis; voor een deel betaalde medewerkers, achterban c.q. gebruikers vaak wel vrijwilligers. Zij zijn partners. Met hen werkt Brabants Heem nauw samen in projecten en deelt kennis.
3. Ten derde: de (kleine) organisaties waarvoor geen koepel is. Kenmerken: lokaal, vrijwilligers, meestal één erfgoed-doel, Zoals immaterieel erfgoed gemeenschappen, musea die niet geregistreerd zijn etc.

De deelnemende heemkundekringen zijn natuurlijk de primaire belangengroep van Brabants Heem die hun overkoepelende belangenorganisatie is. Brabants Heem behartigt hun belangen en laat hun stem horen, bijvoorbeeld bij de provincie of bijvoorbeeld ten aanzien van inspelen op actuele bestuurlijke verplichtingen. En Brabants Heem spant zich in om de deelnemende organisaties te versterken met kennis en ervaring, stimuleert ze tot verbreding en tot lokale samenwerking, etc., een rol van Brabants Heem die de deelnemende verenigingen – getuige de terugkoppeling in regionaal overleg – en gelukkig in sterke mate herkennen. Brabants Heem denkt en acteert daarbij erfgoed-breed en in toenemende mate doen de heemkundekringen dat ook.

Heemkundekringen acteren beter en ook efficiënter als zij lokaal samenwerken met andere partijen. Natuurlijk met de lokale overheid, maar ook met andere erfgoedorganisaties, zoals lokale musea, molens, gilden en immaterieel erfgoed gemeenschappen. Het Brabants Erfgoedweekend in het weekend van Open Monumentendag, tweede weekend van september, is het uitgelezen moment deze samenwerking zichtbaar te maken voor een groot publiek. Dat maakt heemkundekringen sterker. Brabants Heem bevordert dit bij de heemkundekringen. Van de andere kant zullen andere overkoepelende organisaties in de provincie hun leden moeten stimuleren eveneens diezelfde samenwerking actief op te zoeken en te realiseren. Te denken aan de provinciale overkoepelende organisaties voor monumenten, musea, molens, gilden, natuur, etc. Brabants Heem moet een actieve rol opnemen in gesprek te zijn met deze overkoepelende organisaties, samenwerking op lokaal niveau te bevorderen en daartoe samenwerking op provinciaal niveau gestalte te geven.

Netwerken voor aanwezigheid in de lokale gemeenschap

Het opbouwen van lokale netwerken zal haast vanzelf leiden tot grotere betrokkenheid van de heemkundekring bij diverse lokale activiteiten. Die op haar beurt geeft zichtbaarheid. Die leidt weer tot grotere betrokkenheid. Het is een wisselwerking die steeds sterker wordt, die de heemkundekring een vanzelfsprekende speler in de lokale gemeenschap maakt, die de heemkundekring een serieuze partner van de gemeente maakt.

Er zijn tientallen mogelijkheden: exposities in de bibliotheek, betrokkenheid bij het levendig houden van immaterieel erfgoed, programma's voor basisscholen samen met het lokale schuttersgilde, participatie bij de Open Molendag waarbij de molen op haar beurt participeert in het Brabants Erfgoedweekend (Open Monumentendag), betrokkenheid bij de 4-meiviering, het leggen van struikelstenen, het plaatsen van toeristische informatieborden, samenwerking met lokale musea, aandacht voor zandpaden samen met Brabants Landschap, aandacht voor industrieel erfgoed samen met Heemschut, het digitaliseren van oude films samen met de lokale filmclub of de lokale tv en samen met het Brabants Historisch Informatie Centrum. De mogelijkheden zijn eindeloos. Het maakt de heemkundekring zichtbaar in de gemeenschap.

En naarmate de heemkundekring vaker wordt gevraagd voor andermans belangen, kan zij vaker een principe van cultureel ondernemerschap toepassen.

Netwerken voor een groter publiek

Hoe meer de heemkundekring betrokken is bij lokale activiteiten, hoe meer de heemkundekring zichtbaar is in de lokale gemeenschap, hoe meer de heemkundekring bekend zal zijn bij een groter publiek. Het stoffige imago van grijze heren en dames die plezier hebben in het verzamelen van bidprentjes en voorwerpen uit een ver verleden, waarbij mensen het woord heemkunde maar een moeilijk woord vinden, dat moet echt verleden tijd worden. Zichtbaar zijn bij gebeurtenissen in de gemeenschap helpt, aanwezigheid helpt, een actief imago helpt. En een woord als erfgoed behoeft geen toelichting.

Daarbovenop moeten social media volop worden benut. De heemkundekring moet aanwezig zijn op alle moderne media met actualiteiten, met verhalen van nu, met foto's van nu, voor de nieuwe generaties van nu.

Netwerken voor nieuwe leden en nieuwe bestuursleden

Meer netwerken is meer mensen ontmoeten. Een groter publiek is meer mensen ontmoeten. En wie meer mensen ontmoet heeft wellicht een grotere kans mensen te ontmoeten die lid van de heemkundekring willen worden en later wellicht medewerker en bestuurslid.

Niet vasthouden, maar openstaan

Een vereniging die een voorzitter zoekt die precies hetzelfde zal doen als de vorige voorzitter deed zal nooit een voorzitter vinden. Als iemand zich meldt als nieuwe medewerker en geïnteresseerd is in groen erfgoed, dan kan het antwoord niet zijn: "Dat doen we niet!". Of zoals twee jaar geleden enkele kringen zeiden: "Tradities? Die hebben we niet!".

Misschien heeft een heemkundekring over tien jaar wel een heel ander activiteitenpalet, met andere taken in het bestuur. Prima. Als de passie voor erfgoed maar centraal staat. Dan zijn ook andere activiteiten welkom en medewerkers van andere interesses.

Deze cultuurverandering is conditioneel voor het slagen van de netwerkambities en zeker voor de beoogde effecten van de netwerkambities.

Brabants Heem zet de deur open voor kleine erfgoedorganisaties

Brabants Heem overweegt de deur open te zetten voor een groot aantal veelal zeer kleine erfgoedorganisaties waarvoor geen overkoepelende organisatie beschikbaar is. Denk aan de Stichting De Vierde Koning in Tilburg. Zij zouden vriend van Brabants Heem kunnen worden, een nog vast te stellen bedrag betalen en gebruik maken van de kennis bij Brabants Heem. Dat kan bijvoorbeeld doordat zij niet alleen gebruik kunnen maken van de website van Brabants Heem en de workshops die daarop worden gepubliceerd, maar ook De Koerier krijgen toegezonden en ook

een Brabants-Heem-nieuwsbrief. En mogelijk – afhankelijk van de uiteindelijke aantallen – is ook individueel advies mogelijk. Wat zeker een optie is dat Brabants Heem deze vrienden stimuleert zich ook expliciet te presenteren in het Brabants Erfgoedweekend en daarbij wellicht mee te liften op de communicatie vanuit de heemkundekringen.

Anderzijds wordt de positie van Brabants Heem versterkt als zij niet alleen 124 heemkundekringen vertegenwoordigt, maar ook een flink aantal van bedoelde kleine erfgoedorganisaties. Het bestuur denkt voor de vrienden niet aan een “formele relatie” zoals die er is met de deelnemers. De relatie kan goed vorm worden gegeven door netwerkbijeenkomsten op te zetten, bijvoorbeeld ook regionaal, niet gekoppeld aan het bestaande regio-overleg, maar extra, waar heemkundekringen en andere erfgoedorganisatie uit de regio elkaar ontmoeten en kennis delen. Ten aanzien van de positie van de vrienden zijn vier kernwoorden van belang: stimuleren, samenwerken, kennis delen en communiceren, alle vier werkwoorden. Op weg naar “een legioen van erfgoedbeschermers”.

Win-win

Verbinden met andere organisaties – primair op lokaal niveau –, dat zich vooral zal uiten in bundeling van activiteiten en van aanspreekpunten, is goed voor de heemkundekringen, voor het erfgoedwerkveld en voor de provincie.

V. Beschrijving concrete activiteiten op de agenda van 2023 per kerntaak

In onderstaande paragrafen worden de concrete activiteiten op de agenda van 2023 per kerntaak geschetst.

Kerntaak A

HEEMKUNDE, ERFGOED EN GESCHIEDENINS

Heemkundekringen zijn in hun activiteiten afhankelijk van de beschikbare medewerkers en hun interesses. De ene heemkundekring heeft een team voor diepgaand onderzoek en het regelmatig publiceren van boeken, een andere kring is al blij als voor de leden een kwartaalblad van niveau uitkomt. De ene heemkundekring heeft een prachtige collectie met wisseltonoonstellingen, de ander heeft geen eigen onderkomen. Dat geeft allemaal heel veel diversiteit.

Ook een sterke heemkundekring kan niet alle verdieping en verbreding oppakken. Er moeten keuzes worden gemaakt. Wie nog bezig is een collectie op te bouwen, moet daar veel tijd in stoppen. Wie begonnen is aan digitalisering, besteedt daar veel energie aan. Maar met de ontwikkeling in de tijd, met het beter benutten van digitalisering en met nieuwe medewerkers, kunnen nieuwe uitdagingen worden aangepakt. Brabants Heem maakt in haar ondersteuning keuzes, elk jaar andere thema's die aan de orde komen in workshops, op de Raad van Aangeslotenen, in regio-overleg, in de Koerier, op de website, e.d.

De inhoudelijke thema's die in 2023 de aandacht vragen zijn:

- De continue Brabantse profilering met de door de provincie vastgestelde vier verhaallijnen: bestuurlijk Brabant, bevochten Brabant, religieus Brabant en innovatief Brabant.
- Het thema van Open Monumenten Dag 2023/ het Brabants Erfgoedweekend.
- Het invoeren van de Omgevingswet, waarop heemkundekringen moeten zijn voorbereid.
- Gelet op de actualiteit van bedreigd groen Brabant is het goed als heemkundekringen in 2023 aandacht hebben voor het lokale groen erfgoed, voor de zandpaden, de polders, de specifieke bomengroei. Historische geografie mag op de agenda komen. Het lijkt slim vanuit de heemkundekring alvast te werken aan een lokale kaart waarop duidelijk kan worden aangegeven welke gebieden meer of minder historische waarde hebben, voor het geval initiatieven als windmolenparken of water-overloop-gebieden urgenter op de agenda komen.
- Immaterieel erfgoed als nieuwe tak van erfgoed en passend bij heemkunde zal ook het komende jaar onze aandacht hebben. Brabants Heem zal in opvolging van het boek “Tradities in Brabant” het voortouw nemen voor een volledige inventarisatie van alle immaterieel erfgoed in de provincie. Dit zal een project zijn van tenminste vijf jaar, waarbij de heemkundekringen worden ingeschakeld om de basisinformatie aan te reiken.

Brabants Heem werkt samen met Erfgoed Brabant, die ook keuzes moet maken en haar prioriteiten legt bij digitalisering, educatie en de website Brabants Erfgoed, “De website van ons

samen!". Eveneens werkt Brabants Heem samen met de Erfgoed Brabant Academie, ondergebracht bij Erfgoed Brabant, maar die "de Academie van ons samen!" is.

Kerntaak B

VERSTERKEN HEEMKUNDEKRINGEN

Brabants Heem biedt in de breedte ondersteuning, zowel op de inhoud van de thema's als op bestuurlijke vraagstukken, wetend dat in de diversiteit van verenigingen nieuwe initiatieven ook sterk per heemkundekring kunnen verschillen. Het regio-beraad, de website en de Koerier kunnen hier een belangrijke rol spelen. Maar vooral stimuleert Brabants Heem het leren van elkaar. De website van Brabants Heem is zo ingericht dat er volop ruimte is voor voorbeelden van heemkundekringen op alle mogelijk gebied, over besturen, over collecties, over lezingen, over excursies, over scholen, over toerisme, over immaterieel erfgoed, over jongeren, etc. etc. Het is de bedoeling dat heemkundekringen op zoek naar de precieze aanpak van een nieuwe ontwikkeling zich kunnen oriënteren en een voorbeeld kunnen nemen aan collega heemkundekringen. Niet om precies te kopiëren, wel om de beste aanpak voor de eigen heemkundekring te ontdekken. Leren van elkaar.

Brabants Heem zal de ingeslagen weg van digitale workshops voortzetten. Een digitale workshop van een half uur zal in deze tijd wellicht net zo effectief zijn als een hele dag met sprekers. Iedereen zal de websites actiever gaan gebruiken en alle betrokkenen moeten stappen voorwaarts zetten op het gebruik van bijvoorbeeld Facebook of voor de jongeren Instagram en TikTok. Daarbij vraagt Brabants Heem de succesvolle heemkundekringen hun ervaringen te delen met collega heemkundekringen.

Erfgoed verdient een imago van eigentijds, actief, in beweging, jong, actueel en ambitieus. Die uitstraling is uitgangspunt bij alle gezichtsbepalende uitingen van de heemkundekringen en ook van de overkoepelende organisatie. Dat geldt voor de website, de Koerier, In Brabant, maar het is ook sterk gekoppeld aan de diensten van Erfgoed Brabant. Het is superbelangrijk veel en tijdig te communiceren als je iets te vertellen hebt, maar niet als je niets te vertellen hebt. Er gebeurt veel in erfgoedland en dat moet af te lezen zijn aan de communicatie. In dit kader heeft Brabants Heem intensiever overleg met andere overkoepelende organisaties in het werkveld binnen de provincie. De ambitie van Brabants Heem is om zijn website verder te laten groeien tot een platform van lokale erfgoed beoefening, niet alleen voor de heemkundekringen, maar ook bij de leden en bij individuele erfgoedliefhebbers. De website van Brabants Heem moet bij de favorieten staan. In het planjaar 2022 blijven we daaraan werken. Te denken valt daarbij aan het gesproken woord, zoals in blogs en vlogs. Het gebruik van facebook en andere social media groeit. Ook daarin zoeken we naar aanvulling en aansluiting bij nieuwe doelgroepen, bijvoorbeeld jongeren. Het aanbod voor kwartaalblad De Koerier is de afgelopen jaren fors gegroeid. Dat niveau willen we voor 2022 op zijn minst evenaren. De maandelijkse nieuwsbrief is een uitstekende manier om op effectieve wijze met aangesloten kringen en verenigingen te communiceren.

Brabants Heem bevordert krachtig de digitalisering, het hebben van een goede website, het digitaliseren van boeken en tijdschriften en het digitaal benutten van bronnen zoals betreffende historische geografie.

Jongeren bereiken is een belangrijk aandachtspunt voor de heemkundekringen. Veel heemkundekringen vinden dat ze daarin tekortschieten. Hoe bereik je jongeren? Hoe kun je jongeren bereiken via het onderwijs? Leraren worden bedolven onder lesbrieven en verzoeken van organisaties. Bij sommige heemkundekringen zie je gepensioneerde leerkrachten een rol spelen. Bij immaterieel erfgoed gemeenschappen is daar veel ervaring mee. Erfgoed Jong helpt organisaties met het bereiken van jongeren. Hebben heemkundekringen jongeren iets te bieden? Belangrijk lijkt tenminste de jongeren hun eigen erfgoed te gunnen, hun eigen verleden, hun eigen keuzes, hun eigen uitingsvormen.

Brabants Heem zet zich in voor de versterking van het cultureel ondernemerschap van de aangesloten heemkundekringen. Als anderen expliciet vragen om de kennis van de heemkundekring mag daar voor de heemkundekring best een beloning tegenover staan. Als

bijvoorbeeld de gemeente medewerking vraagt van de heemkundekring bij een omvangrijk project, gestart ter bevordering van erfgoedtoerisme waarmee later ondernemers meer inkomsten hebben en indirect dus ook de gemeente, dan mag daar voor de heemkundekring best een financiële beloning tegenover staan. Als anderen gewin hebben mag de heemkundekring best meeprofiteren. Sterker nog, heemkundekringen moeten zich wel in die richting ontwikkelen. Meer activiteiten vergen meer financiële slagkracht en dat kan het best gezamenlijk aan elkaar gekoppeld worden gerealiseerd. Als er op verzoek extra activiteiten zijn, dan moet ook de financiële consequentie worden besproken met de verzoeker.

Kerntaak C NETWERKEN

Netwerken is, zoals hierboven beschreven, voor Brabants Heem de belangrijkste strategische activiteit van 2023. Dankzij lokaal netwerken worden de lokale heemkundekringen dankzij lokaal netwerken meer zichtbaar worden in de lokale samenleving als verenigingen met een actieve moderne boeiende aandacht voor erfgoed.

Daarom zal de Raad van Aangeslotenen voorjaar 2023 geheel zijn gewijd aan dit thema. En het thema zal ook terugkomen in regioberaad, op de website en in de Koerier.

Brabants Heem neemt het voortouw op de samenwerking van de diverse Brabantse erfgoedorganisaties. Daarbij staan twee invalshoeken centraal:

Ten eerste zal Brabants Heem zorgen dat de praktische samenwerking van heemkundekringen met andere Brabants erfgoedorganisaties meer vanzelfsprekend wordt. Als een heemkundekring zich zorgen maakt over het behoud van een lokaal monument, moeten zij vooral Bond Heemschut inschakelen. Heemkundekringen moeten zo ook de weg kennen naar bijvoorbeeld de Brabant Collectie, Brabants Landschap, De Brabantse Boerderij en het Noord-Brabants Archeologisch Genootschap (NBAG). Omgekeerd is het slim als de Brabants erfgoedorganisaties bij lokale activiteiten de lokale heemkundekringen actief betrekken. Daar zit namelijk ongelooflijk veel kennis.

Ten tweede maakt Brabants Heem zich sterk om Open Monumenten Dag uit te bouwen tot het Brabantse Erfgoed Weekend, Brabant-breed, bij elke heemkundekring, indien mogelijk aansluitend op het jaarthema van Open Monumenten Dag. Het Brabants Erfgoed Weekend is het ideale platform voor concrete samenwerking. De heemkundekringen zetten stads- en dorpswandelingen, organiseren lezingen, geven een themanummer van hun kwartaalblad uit, houden een tentoonstelling in de bibliotheek, etc. Musea, archieven en molens openen hun deuren. Monumenten zetten hun deuren open. De gildes organiseren een kruisboog-toernooi voor de jeugd organiseren, enzovoorts, met veel publiciteit, met veel benutting van social media. Het Brabants Erfgoedweekend leent zich bij uitstek verbindingen te leggen tussen erfgoed, cultuur, sport, vrije tijd, bedrijven en bestuur, zoals de Provincie voorstaat met Levendig Brabant.

Kerntaak D BESTUUR

Het bestuur heeft afgelopen jaren een reductie op indirecte kosten van bijna 60% gerealiseerd. Het geld is op die manier beschikbaar voor directe activiteiten die ten goede komen van de heemkundekringen, middels adviezen, workshops, themadagen, Brabants-Heemfonds, etc. Na de efficiency zet het bestuur ook de effectiviteit op de agenda. Een overweging is meer te werken met vakspecifieke adviestaken op aspecten waar kringen veel specifieke vragen over stellen.

Samengevat: Binnen deze kerntaken zijn de vijf belangrijkste activiteiten van 2023:

- Het thema voor de Raad van Aangeslotenen voorjaar 2023 is lokaal netwerken ten behoeve van sterkere heemkundekringen, die meer zichtbaar zijn in de lokale samenleving.

- Gelet op de actualiteit zal aandacht voor groen Brabant worden gevraagd via regio-beraad, website en De Koerier in de hoop dat zoveel mogelijk heemkundekringen deze handschoen oppakken.
- Het boek “Tradities in Brabant” wordt gevolgd door het lokaal inventariseren en documenteren van immaterieel erfgoed, hetgeen mag leiden tot een totaaloverzicht op provincie-niveau.
- Meer heemkundekringen participeren in Memorix Maior.
- Ook andere erfgoedorganisaties dan de traditionele heemkundekringen kunnen gebruik maken van de diensten van Brabants Heem.

VI. Begroting 2023

Financiële jaareindeverwachting 2022 ten behoeve van bestuursvergadering 15 september 2022

	Verwachting 2022	Begroting 2023
Heemkunde ontmoet.....	5.500	5.000
Digitalisering	5.000	2.500
In Brabant	5.300	5.500
Brabants-Heemfonds	12.733	10.000
Totaal onderzoek e.a.	28.533	23.000
Immaterieel erfgoed	1.500	2.250
Project Inventarisatie immaterieel erfgoed		2.500
Boek Tradities	18.000	0
Totaal immaterieel	19.500	4.750
Archeologie	150	500
Monumentenzorg	0	500
Boerderij	350	1.000
Archeologie, Monumenten, Boerderij	500	2.000
Sub kerntaak A	48.533	29.750
Koerier	11.250	12.000
Website, e.d.	0	1.000
PR @ Communicatie	11.250	12.500
Regiovergaderingen	500	1.000
RvA voorjaar, in 2023 ook najaar	1.136	4.000
Onderscheidingen	500	500
Heemquiz West-B	250	250
Vernieuwing legpenning	2.500	0
Subtotaal kringen	4.886	5.750
Besturen van een heemkundekring	1.000	1.000
Educatie	1.000	1.000
Sub kerntaak B	17.136	19.750
Samenwerkingen	500	3.907
Heemdagen	2.000	1.000
Knippenberg	1.000	1.000
Land en Volk Kempen	500	500
Commissie Wapens en vlaggen	2.000	0
Totaal overig netwerk	5.500	2.500
Sub kerntaak C	6.000	6.407
Bestuur, reis, verblijf	2.500	2.500
Verzekering, opslag	4.250	4.350
Erfgoed Brabant	6.750	6.750
Totaal bestuur	13.500	13.500
Jubileum 9 februari	1.683	0
Jubileum 20 oktober	9.000	0

Totaal Jubileum	10.683	0
Sub kerntaak D	24.183	13.500
Totaal kosten	95.852	69.407
Provincie Brabant	52.882	54.289
Heemkundekringen	14.963	15.118
Opbrengst verkoop boek	TD	TD
Totaal baten	67.845	69.407
Ten laste voorzieningen	28.007	0
Voorziening 01-01-2022	39.963	
Voorziening 31-12-2022	11.686	
Voorziening 31-12-2023		11.686

Ondertekening

Dit werkplan is goedgekeurd in de bestuursvergadering van 15 september 2022, op 30 september toegezonden aan de Provincie en vervolgens voor de aangesloten deelnemende heemkundekringen beschikbaar gesteld op de website van Brabants Heem.

Henk Hellegers, voorzitter

Kees van Kempen, secretaris